

УДК: 327(479) «19»

ВІДРОДЖЕННЯ ГРОМАДСЬКИХ І КУЛЬТУРНИХ ІНСТИТУЦІЙ УКРАЇНЦІВ У 50–70-ТІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ В БОСНІЇ І ГЕРЦЕГОВИНІ

Галина САГАН

кандидат історичних наук,

доцент Київського університету імені Бориса Грінченка

Анотація. У статті розглянуто особливості відродження громадської та культурної діяльності українців на теренах югославської республіки Боснія і Герцеговина (БіГ). Показано залежність діяльності української діаспори в регіоні від політичних протистоянь між Югославією та Радянським Союзом. Проаналізовано основні види культурницьких заходів громадських інституцій українців Боснії і Герцеговини, спрямовані на відродження національного життя в республіці. Вказано фактори, які стали на перешкоді досягнення кращих успіхів культурного та національного відродження українців республіки. Упродовж 50–70-х років ХХ ст. у БіГ працювало шість культурно-мистецьких товариств, які пропагували українську культуру.

Ключові слова: українці Боснії і Герцеговини, громадське і культурне відродження, національне життя.

ВОЗРОЖДЕНИЕ ОБЩЕСТВЕННЫХ И КУЛЬТУРНЫХ ИНСТИТУЦИЙ УКРАИНЦЕВ В 50 –70-Е ГОДЫ ХХ ВЕКА В БОСНИИ И ГЕРЦЕГОВИНЕ

Галина САГАН

кандидат исторических наук,

доцент Киевского университета имени Бориса Гринченко

Аннотация. В статье рассмотрены особенности возрождения общественной и культурной деятельности украинцев на территории югославской республики Босния и Герцеговина (БиГ). Показана зависимость деятельности украинской диаспоры в регионе от политических противостояний между Югославией и Советским Союзом. Проанализированы основные виды культурных мероприятий общественных институций украинцев Боснии и Герцеговины, направленные на возрождение национальной жизни в республике. Указаны факторы, которые препятствовали достижению лучших результатов культурного и национального возрождения украинцев республики. В течение 50–70-х годов ХХ в. в БиГ работали шесть культурно-художественных обществ, пропагандировавших украинскую культуру.

Ключевые слова: украинцы Боснии и Герцеговины, общественное и культурное возрождение, национальная жизнь.

REVIVAL OF PUBLIC AND CULTURAL UKRAINIAN INSTITUTIONS IN 50's–70's OF THE 20th CENTURY IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Halyna SAHAN

*Candidate of Historical Sciences, associate professor of
Borys Hrinchenko Kyiv University*

Annotation. *In the article author examined peculiarities of the revival of public and cultural activities of Ukrainians on the territory of Bosnia and Herzegovina. The dependence of the Ukrainian diaspora in the region from political confrontation between Yugoslavia and the Soviet Union is shown. The main kinds of cultural activities of the Ukrainian public institutions in Bosnia and Herzegovina aimed to revive the national life in the republic are analyzed. The factors that oppose achieving better results of cultural and national revival of Ukrainians in the mentioned territory are determined. During the 50's–70s of the 20th century six cultural and artistic associations spreading the Ukrainian culture existed in Bosnia and Herzegovina.*

Key words: *Ukrainians of Bosnia and Herzegovina, social and cultural revival, national life.*

Питанню відродження громадської та культурної діяльності українців на просторах Югославської Федерації після Другої світової війни мало приділялося уваги у вітчизняній історичній науці. Натомість є чималі доробки, які охоплюють міжвоєнний період. Велику роботу в цьому напрямі виконали вітчизняні науковці В. Козлітін [3, 4], В. Трощинський [21], О.Малиновська [10] та ін. В. Козлітін у монографії «Русская и украинская эмиграция в Югославии (1919–1945 гг.)» [3] показав російську й українську еміграції в Югославії як особливу цілісну спільноту людей одного етнічного кореня. Внаслідок спільної історичної долі вони опинилися поза межами своєї батьківщини і, незважаючи на відмінності в традиціях, культурі, соціальному походженні та освіті, зберегли внутрішню солідарність інтересів та намірів, вважає автор. Водночас слід зазначити, що з боку російської спільноти спостерігався тиск і прагнення поглинути українську частку емігрантів, насамперед тих, які прибули на землі югослов'ян у хвилі так званої білої еміграції. Українці прагнули виокремитися із загальної маси російської еміграції, донести до місцевого

населення свою окремішність у національному та культурному вимірах.

Життя та діяльність емігрантів на Балканах, які прибували з просторів Російської імперії, вивчали і югославські вчені. Хоча ця проблематика стала предметом дослідження в Югославії ще у 20–30-ті роки ХХ ст., однак до середини 80-х років ХХ ст. рівень її вивчення був незначним. Праці, що з'явилися на початку 90-х років, продемонстрували не тільки кількісне зростання інтересу до проблеми, але й концептуально нові підходи до дослідження теми. Чимало наукових розвідок опубліковано в науково-популярних виданнях [11, 18, 19]. З друку вийшли окремі наукові збірки, присвячені проблемі емігрантів у Югославії, у яких свої статті презентують такі сербські історики, як О. Джурич [2], В. Косич [5] та ін.

Уперше почали розглядати емігрантів як окремішні національні потоки українські діаспорні дослідники М. Марунчак [12], М. Мушинка [14], С. Наріжний [15], О. Рум'янцев [16, 17]. Взавши до уваги результати згаданих вище праць, до даного дослідження нами долучено невідомі матеріали періодичних видань

української діаспори на Балканах, у яких публікувалися спогади активних діаспорян, звіти діяльності українських громадських організацій регіону тощо.

Після Другої світової війни Югославія почала розбудову народної демократії під керівництвом Комуністичної партії, що поставило українців разом з іншими народами країни у нові умови, в яких вони вимушені були розвивати свої національні та культурні потреби. Культура, як жодна інша сфера життя, потрапила під ідеологічний тиск нового суспільного устрою. Через усі канали інформування велася щоденна пропаганда нового щасливого комуністичного життя. Майже щотижня проходили різні збори громадян, де члени Комуністичної партії Югославії розповідали про переваги змін, які мають відбутися в ФНРЮ. З цією метою у селах утворювалися так звані «читацькі групи», у яких за графіком активісти вечорами вголос читали усім присутнім газети. У газетах друкувалися різні постанови уряду, статті про засудження капіталізму і возвеличення СРСР. Не з'явитися на таке засідання було дуже небезпечно, оскільки в цьому вбачалася нелояльність до «найсправедливішого» уряду в світі. Було скасовано усі існуючі раніше українські культурно-освітні організації, де провідну роль грало духовенство або члени організації під час війни контактували з профашистськими силами. Одночасно у селах відкривали хати-читальні. У тих населених пунктах, де компактно проживали українці, жодна читальня не мала української книжки. На полицях знаходилися переклади письменників радянської класики та атеїстичні пропагандистські твори. Українці та інші мешканці сіл

заходили туди вечорами, щоб пограти в карти (у такий спосіб вони заощаджували на світлі).

Перші українські видання, які потрапили на полиці таких читалень, надходили до Югославії з Чехословаччини (з Пряшева). Про ці пересилки домовлялися самі українці, які мали зв'язки з Греко-католицькою церквою Пряшева. Так, з 1948 р. у деяких югославських регіонах отримували греко-католицький часопис «Благовісник» з календарем і дитячим журналом, які були в додатку до цього видання [1, 38].

Охолодження відносин між Й. Сталіним та Й. Тіто призвело до тотальної блокади Югославії з боку східних комуністичних країн. З читалень і книгарень протягом ночі щезли переклади радянської літератури. Незабаром з'явилися переклади світової класики, і хоч комуністична пропаганда не зникла, вона вже стала не такою жорсткою. У селах українці почали відкривати українські школи. Так, у Боснії одна з перших шкіл була відкрита у 1949 р. в Дев'ятині. Школа розмістилася у колишньому польському громадському приміщенні, яке звільнилося після того, як поляки у 1946 р. виїхали до Польщі. У школі функціонував лише один клас, але бажаючих навчатися у ньому було понад сотню [1, 38].

З приходом до влади в СРСР М. Хрущова відносини Радянського Союзу з Югославією покращилися. З України через посольство СРСР у Белграді стали надходити українські книги безпосередньо до населених пунктів, де проживали українці. Там були видання українських письменників радянського періоду, дещо з української класики і багато фотоальбомів про життя в Україні.

Представників діаспори розчарувала символіка радянської України, яку вони побачили у цих альбомах, заідеологізованість практично всіх творів, а тому інтерес до книг, які привозило посольство, незабаром втратився.

Культурний розвиток української діаспори в Югославії у повоєнні роки ускладнювався міграційними процесами, які розпочалися в регіоні. Найчисленніші потоки переселенців йшли з Боснії і Герцеговини (БіГ). Частина українського населення переселялася до Західної Європи, Канади, Австралії та США, а інша, не менша за обсягом, – до Воєводини (Сербія) та Славонії (Хорватія). У результаті в Боснії залишилася майже половина колишнього українського населення, що, у свою чергу, ускладнило відновлення навіть того рівня культурно-національної організації, який сформувався в українців до війни. Попри це, розглянемо, як саме відновлювалося та розвивалося громадське і культурне життя українців в одній із республік Югославії – Боснії і Герцеговині.

Упродовж 50–70-х років ХХ ст. у БіГ працювало шість товариств: Культурно-мистецьке товариство (КМТ) імені Тараса Шевченка у Бая-Луці, Культурно-мистецьке товариство імені Тараса Шевченка у Прняворі, товариство «Українець» у Дев'ятині, Товариство імені Б. Лепкого в Лішні, Товариство імені І. Франка у Хорвачанах, товариство «Братство» у Тернях. КМТ імені Тараса Шевченка у Прняворі виникло на основі передвоєнної прняворської «Просвіти» і активно працювало з 1947 р. Головою організації був В'ячеслав Симак, секретарем – Еміл Мельник. Створення нової організації пояснювалося заборону

відновлення довоєнних організацій. Також довелося відмовлятися від старої назви «Просвіта» і писати новий статут. Місцева влада спочатку забороняла називати новостворену організацію на честь видатного українця. Врятувала ситуацію випадкова присутність під час обговорення назви товариства офіцера радянської армії, який захистив ім'я Т. Шевченка і переконав місцевих чиновників, що така назва не має ніякого політичного підґрунтя [16, 205].

1949 р. у Хорвачанах засновано Товариство імені І.Франка. Очолив його Степан Сулима, співкерівниками стали Михайло Сулима, Антін Гралюк, Василь Нетьфор, Галина Біляк. При Товаристві працювали музичний, драматичний і танцювальний гуртки. Створення організації збіглося з ускладненням відносин ФНРЮ та СРСР, тому воно отримало максимум сприяння з боку влади щодо своєї діяльності. Через міграційні процеси, коли українці з Хорвачан масово переселилися до Дервенти в Славонії та до Воєводини, у 1951 р. Товариство припинило свою діяльність [6, 61 – 63].

Залишилось обмаль інформації про діяльність товариства «Братство» у Тернях. Відомо, що воно було міжнародним гуртком, у якому важливе місце належало українському фольклору. Організатором діяльності товариства був Семен Музичка. Товариство готувало концерти і презентувало їх у містах і селах Боснії та Хорватії. Найактивнішими його учасниками стали Павло Бутинський, Соня Недогін, Франко Вукович, Михайло Сайдак та інші [16, 206].

Товариство імені Б. Лепкого у Лішні було створено на ґрунті передвоєнного Товариства імені Т. Шевченка, яке працювало у рамках тодішньої «Просвіти».

Лішнянську організацію заснували у 1951 р. Її керівниками були Микола Чорний, Іван Тимків, Дмитро Мороз, Микола Рудак, Дмитро Стасюк, Михайло Данчук, Степан Матус, Юстина Чорна. При Товаристві працювали хор, декламаторський та театральний гуртки. Члени Товариства імені Б.Лепкого виступали у різних місцях компактного проживання української діаспори – Пряворі, Хорвачанах, Гаєвих, Мачиному, Баня-Луці, Дервенті та ін. У ньому брали участь і серби, які добре знали українську мову. Їх важко було відрізнити від українців. Останні свої концерти Товариство дало у 1960 р. Пізніше, внаслідок урбанізаційних та міграційних процесів, село опустіло і діяльність Товариства припинилася [7, 51 – 52].

Про товариство «Українець» у Дев'ятині відомо, що найпліднішим у його діяльності став період 1951–1968 рр. Керівниками товариства були Михайло Рацький, Андрій та Йосиф Головчуки, Іван Гуцман, Славко Гнатак, Мирослав Питель. Діяльність товариства припинилася у 1978 р., коли з села виїхали останні українці, переселившись у міста [16, 206].

Товариство імені Т. Г. Шевченка в Баня-Луці було засноване, найвірогідніше, в 1966 р. На перших порах воно швидко розвивалося за рахунок українських переселенців з Прявора та інших навколишніх сіл. За двадцять років діяльності Товариство поставило 12 драм, підготувало 50 хороших пісень і 30 танців тощо. Щороку вони в середньому давали до 30 концертів [20, 20 – 21]. Ці виступи користувалися популярністю серед широкого загалу югославської громадськості, артистів знали у різних регіонах країни.

Основним напрямом діяльності українських товариств у БіГ була інсценізація

драматичних творів. Вони ставили такі п'єси, як «Украдене щастя» (1946, Хорвачани), «Сватання на Гончарівці» (Лішня), «Безталанна» (1957, Прнявор), «Данило-чарівник, або Урядоване супружжя» (1960, Лішня), «Невільник» (1967, Дев'ятин), «Поворот з Чернігова» і «Чорт не жінка» (1968, Дев'ятин), «Маруся Богуславка» і «Мати-наймичка» (1968, Прнявор), «Чорт не жінка» (1971, Дев'ятин), «Ганнуся» (1971), «Пошилися в дурні» (1971) і «Тихоморський рай» (1971, Прнявор), «Іван Сірко» (1971, Баня-Лука), «Тарас Бульба» (1972, Баня-Лука), «Вечорниці» (1973), «Я забув» (1973) і «Скампало» (1973, Прнявор), «Чудотворний цвіт» (1973), «Запорозька Січ» (1973, Баня-Лука), «На першій гулі» (1974, Тернополь, Козарац), «Ой, не ходи, Грицю» (1974, Баня-Лука), «Пісні вірності» (Прнявор), «Сорочинський ярмарок» (1980) і «Танго для тебе» (1983, Баня-Лука) [9, 70 – 71].

Поширеною формою згуртування українців у Боснії і Герцеговині у соціалістичній Югославії були вечорниці під назвою «Український баль», на яких панувала атмосфера справжніх українських вечорниць, яку створювали культурно-мистецькі товариства своїми фольклорними виступами і співом, українська музика й українські національні страви. Традицію цю започатковано у Баня-Луці у листопаді 1974 р. Останній такий «баль» було влаштовано у Прняворі 9 лютого 1991 р. Крім зазначених заходів, українські культурно-освітні товариства в Боснії і Герцеговині намагалися розвивати інші форми діяльності. Зокрема, у 1966 р. Культурно-мистецьке товариство імені Тараса Шевченка з Прнявора видало збірку «Українські народні пісні», а Культурно-мистецьке

товариство імені Тараса Шевченка з Баня-Луки випустило першу в Югославії українську грамофонну платівку з українськими піснями [9, 71].

Велику роль у відродженні національних інтересів відіграло запровадження радіопередач українською мовою. З 1966 р. раз на тиждень транслювали їх на радіо Баня-Луки. Упорядковував програми о. Роман Мизь, який приїжджав з Липовлян, а допомагали йому диктори і співробітники – Надія Сапуй і Павло Головчук з Баня-Луки. Згодом редактором став Петро Мирецький [8, 54].

Через малу чисельність українського населення боснійський уряд не надав українцям статусу національної меншини, а це означало, що вони не мали права на державні дотації, хоча на той час в урядових та політичних інституціях Боснії було чимало українців. Боснійські українці, насамперед ті, які працювали в уряді, – Іван Сваток, член ЦК СК БіГ, Іван Пецюх з Баня-Луки, Микола Каган теж з Баня-Луки та інші – активно домогалися прав для народу, з якого вони виходили [8, 51]. За активної позиції представників української діаспори у Боснії і Герцеговині створювалися організації, які координували культурну діяльність українців після Другої світової війни. З 1946 р. працювала Українська народна рада. У 1951 р. її було реорганізовано в Союз українських товариств у Баня-Луці. Упродовж 1965 – 1968 рр., теж у Баня-Луці, працювала Регіональна українська рада. Її стараннями до Боснії прибували режисери, диригенти і хореографи, які підносили мистецький рівень самодіяльних товариств української громади в регіоні. У тісній співпраці з Союзом русинів і українців Хорватії влаштовувалися поїздки до України, підтримувалися

зв'язки з українцями у Польщі, Чехословаччині, Німеччині, Канаді, США [13, 4 – 5]. Такий стан справ не влаштовував окремих представників влади, які стали наполягати, аби Регіональна українська рада змінила назву на Регіональну раду народностей і у своїх завданнях передбачала опіку над циганами, італійцями і чехами, які теж мешкали у цьому регіоні. Тому з 1968 до 1980 р. у Баня-Луці працювала Регіональна рада народностей. У 1980–1989 рр. це був Комітет при обштинних організаціях Соціалістичного союзу трудового народу Боснії і Герцеговини (колишня організація «Народний фронт»), а з 1989 р. кілька місяців пропрацював Координаційний комітет з питань міжнаціональних відносин при Міжобштинній конференції Соціалістичного союзу трудового народу у Баня-Луці [9, 73]. На жаль, змінювалася не лише назва органу, який відстоював права українців у БіГ, але щоразу зменшувалися і його повноваження, й українська національна община з кожним роком ставала все менш захищеною з боку влади.

Протягом 50 – 70-х років ХХ ст. у БіГ проведено низку заходів, які підтримували і пропагували у діаспорному середовищі і серед народів республіки українську культуру. Відбулося чотири семінари української молоді у 1966 р. у Пнряворі (другий – у Югославії); 1971 р. – на горі Козарі; у 1976 р. – у Баня-Луці (дев'ятий – у Югославії); 1979 р. – у Челінці (дванадцятий – у Югославії). П'ять оглядів творчості українських культурно-мистецьких товариств під назвою «Червона калина» проведено у 1976 і 1977 роках у Баня-Луці, 1978 р. – у Тернополі, 1979 р. – у Пнряворі. Тоді ж і 1980 р. у Баня-Луці вперше виступили разом з українськими циганські, чеські й

італійські колективи. Пізніше ця демонстрація творчості українських товариств внаслідок політики, що її проводила місцева влада, переросла в огляд творчості народностей Боснії і Герцеговини. Таких оглядів відбулося шість упродовж 1981 – 1987 рр. [9, 73].

Загалом діяльність українських товариств у Боснії і Герцеговині після Другої світової війни до 80-х років ХХ ст. зазнала інтенсивного розвитку саме у 60–70-х роках. Наприкінці 70-х років ХХ ст. їхня активність призупинилася, а у багатьох осередках практично зовсім зникла. Запад був викликаний, по-перше, міграційними та урбанізаційними процесами. По-друге, землетрус у Боснії 1969 р., який мав трагічні наслідки – людські жертви та розруху, підірвав матеріальне становище українців і змусив їх до міграції. По-третє, українці з Боснії через закритість радянської України не мали контактів з культурними установами в Україні і не могли одержувати від них кадрової та іншої допомоги. Досягнення українців БІГ на ниві розвитку рідної культури були меншими, ніж могли би бути у співпраці з Україною.

ЛІТЕРАТУРА

1. Головчук П. Про освіту в Дев'ятині (Перша половина ХХ століття) / Павло Головчук // Українське слово: Видання товариства «Просвіта». – Новий Сад, 2007. – № 3. – С. 38 – 39.
2. Джурич О. Шестьдесят лет Русскому дому имени императора Николая II в Белграде (1933 – 1993) // Культурное наследие российской эмиграции, 1917–1940. – Кн. 1. – М., 1994.
3. Козлитин В.Д. Русская и украинская эмиграция в Югославии (1919 –1945 гг.) / Харьк. гос. пед. ун-т им. Г. С. Сковороды. – Харьков: РА, 1996. – 476 с.

4. Козлітін В. Українські громадські організації в Югославії (20 – 30-ті рр. ХХ ст.) // Українська діаспора. – Київ, 1996. – Число 9. – С. 48 – 57.

5. Косич В.И. Русская церковь в Югославии. 1921–1939 годы // Славяноведение. – 1996. – № 6. – С. 67 – 72.

6. Кулеба Є. З минулого – в майбутнє (розповідь Степана Сулими з Вербасу) / Євген Кулеба // Українське слово: Видання товариства «Просвіта». – Новий Сад, 1997. – Рік II. – Ч. 4. – С.61 – 63.

7. Лаврів Р. З пам'яті народної / Р. Лаврів // Нова Думка: Часопис Союзу русинів і українців Республіки Хорватія. – Вуковар, 1979. – Рік X. – № 20. – С. 51 – 52.

8. Латяк Ю. Інформування українською мовою на просторах колишньої Югославії (1922 – 1992) / Юрій Латяк //Глас Союзу: Союз русинів і українців Сербії і Чорногорії. – Новий Сад, 2000. – № 3. – С. 50 – 54.

9. Лиський Б. Огляд культурно-освітнього життя українців у Боснії (1890 – 1990) / Богдан Лиський // Українська діаспора. – Київ – Чикаго: Інститут соціології НАН України; Редакція Енциклопедії Української Діаспори при НТШ, 1997. – Число 10. – С. 70 – 73.

10. Малиновська О. Українська діаспора в південнослов'янських землях: короткий історичний нарис //Українська діаспора. – Київ – Чикаго, 1995. – Число 8. – С. 12 – 28.

11. Маринович Н. Допринос руских емиграната српскојкултури / Фелтон у 44 наставака // Политика. – 1994. – 24. Април.

12. Марунчак М. Українці в Румунії, Чехо-Словаччині, Польщі, Югославії. – Вінніпег, 1969. – 64 с.

13. Мизь Р. Біля колиски двох союзів і одної Регіональної Ради / о. mgr. Роман Мизь // Голас Союзу: Союз русинів і українців Сербії і Чорногорії. – Новий Сад, 2005. – № 8. – С. 4 – 5.

14. Мушинка М. Нас поєднав Володимир Гнатюк / Микола Мушинка // Голос Союзу. – Новий Сад: Союз русинів і українців Сербії і Чорногорії, 2005. – № 8. – С. 12 – 15.

15. Наріжний С. / Симон Наріжний. Українська еміграція. Культурна праця

української еміграції 1919 – 1939. – К.: Вид-во імені Олени Теліги, 1999. – 370 с.

16. Румянцев О. Галичина – Боснія – Воєводина: українські переселенці з Галичини на території югославських народів в 1890 – 1990 роках / Румянцев О.Є. – К.: ФАДА, ЛТД, 2008. – 256 с.

17. Румянцев О. Проблема збереження національної ідентичності українців колишньої Югославії вчора і сьогодні / Олег Румянцев // Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті. Українська діаспора у світовій цивілізації. Тези доповідей. 18 червня 2008 року. – Львів: Львівська політехніка, 2008. – С.116.

18. Сибинович М. Руска еміграція у српскої культури // Політика. – 1993. – 10. Април.

19. Симиш П., Додер М. Руска еміграція у Югославії / Фелтон у 7 наставака // Новости / Београд/. – 1994. – 9 – 15. Мај.

20. Стрехалюк В. Банялуцькому КМТ ім. Тараса Шевченка минуло двадцять / В. Стрехалюк // Нова думка: Часопис Союзу русинів і українців Республіки Хорватія. – 1987. – Рік XIV. – № 59. – С. 20 – 21.

21. Трощинський В.П., Шевченко А.А. Українці в світі / В. П. Трощинський, А. А. Шевченко. – К.: Видавничий дім «Альтернатива», 1999. – Т. 15. – 350 с.

REFERENCES

1. Holovchuk P. Pro osvitu v Devyatyni (Persha polovyna XX stolittia) / Pavlo Holovchuk // Ukrainke slovo: Vydannia tovarystva «Prosvita». – Novyi Sad, 2007. – № 3. – С. 38 – 39.

2. Dzhurich O. Shestdesyat let Russkomu domu imeni imperatora Nikolaya II v Belgrade (1933 – 1993) // Kulturnoe nasledie rossiyskoy emigratsii, 1917–1940. – Kn. 1. – М., 1994.

3. Kozliti V.D. Russkaya i ukrainakaya emigratsiya v Yugoslavii (1919 –1945 gg.) / Khark. gos. ped. un-t im. G. S. Skovorody. – Kharkov: RA, 1996. – 476 s.

4. Kozliti V. Ukrainski hromadski orhanizatsii v Yuhoslavii (20 – 30-ti rr. XX st.) //

Ukrainska diaspora. – Kyiv, 1996. – Chyslo 9. – S. 48 – 57.

5. Kosich V.I. Russkaya tserkov v Yugoslavii. 1921–1939 gody // Slavyanovedenie. – 1996. – № 6. – С. 67 – 72.

6. Kuleba Ye. Z mynuloho – v maibutnie (rozpovid Stepana Sulymy z Verbasu) / Yevhen Kuleba // Ukrainke slovo: Vydannia tovarystva «Prosvita». – Novyi Sad, 1997. – Rik II. – Ch. 4. – S.61 – 63.

7. Lavriv R. Z pamiati narodnoi / R. Lavriv // Nova Dumka: Chasopys Soiuzu rusyniv i ukraintsiv Respubliky Khorvatia. – Vukovar, 1979. – Rik X. – № 20. – С. 51 – 52.

8. Latiak Yu. Informuvannia ukrainskoiu movoiu na prostorakh kolyshnoi Yuhoslavii (1922 – 1992) / Yurii Latiak // Hlas Soiuzu: Soiuz rusyniv i ukraintsiv Serbii i Chornohorii. – Novyi Sad, 2000. – № 3. – С. 50 – 54.

9. Liskyi B. Ohliad kulturno-osvitnoho zhyttia ukraintsiv u Bosnii (1890 – 1990) / Bohdan Liskyi // Ukrainka diaspora. – Kyiv – Chykhoho: Instytut sotsiologii NAN Ukrainy; Redaktsiia Entsyklopedii Ukrainkoii Diaspory pry NTSh, 1997. – Chyslo 10. – С. 70 – 73.

10. Malynovska O. Ukrainka diaspora v pvidennoslovyanskykh zemliakh: korotkyi istorychnyi narys // Ukrainka diaspora. – Kyiv – Chykhoho, 1995. – Chyslo 8. – С. 12 – 28.

11. Мариновиш Н. Допринос руских емиграната српскої культури / Фелтон у 44 наставака // Політика. – 1994. – 24. Април.

12. Marunchak M. Ukraintsi v Rumunii, Chekho-Slovachchyni, Polshchi, Yuhoslavii. – Vinnipeh, 1969. – 64 s.

13. Myz R. Bilia kolysky dvokh soiuziv i odnoi Rehionalnoi Rady / o. mhr. Roman Myz // Holas Soiuzu: Soiuz rusyniv i ukraintsiv Serbii i Chornohorii. – Novyi Sad, 2005. – № 8. – С. 4 – 5.

14. Mushynka M. Nas poiednav Volodymyr Hnatiuk / Mykola Mushynka // Holos Soiuzu. – Novyi Sad: Soiuz rusyniv i ukraintsiv Serbii i Chornohorii, 2005. – № 8. – С. 12 – 15.

15. Narizhnyi S. / Symon Narizhnyi. Ukrainka emihratsiia. Kulturna pratsia ukrainskoi

emihratsii 1919 – 1939. – К.: Vyd-vo imeni Ole-ny Telihiy, 1999. – 370 s.

16. Rumiantsev O. Halychyna – Bosnia – Voievodyna: ukrainski pereselentsi z Halychyny na terytorii yuhoslavskykh narodiv v 1890 – 1990 rokakh / Rumiantsev O. Ye. – К.: FADA, LTD, 2008. – 256 s.

17. Rumiantsev O. Problema zberezhennia natsionalnoi identychnosti ukrainsiv kolyshnoi Yuhoslavii vchora i sohodni / Oleh Rumi-antsev // Diaspora yak chynnyk utverdzen-nya derzhavy Ukraina u mizhnarodnii spilniti. Ukrainska diaspora u svitovii tsyvilizatsii. Tezy dopovidei. 18 chervnia 2008 roku. – Lviv: Lviv-ka politekhnikha, 2008. – S.116.

18. Сибиновић М. Руска емиграција у српскојкултури // Политика. – 1993. – 10. Април.

19. Симић П., Додер М. Руска емиграција у Југославији /Фелтон у 7 наставака // Новости /Београд/. – 1994. – 9 – 15. Мај.

20. Strekhaliuk V. Banialutskomu KMT im. Tarasa Shevchenka mynulo dvadtsiat / V. Strekhaliuk // Nova dumka: Chasopys Soiuzu rusyniv i ukrainsiv Respubliky Khorvatiia. – 1987. – Rik XIV. – № 59. – S. 20 – 21.

21. Troshchynskiy V.P., Shevchenko A.A. Ukrainci v sviti / V. P. Troshchynskiy, A. A. Shevchenko. – К.: Vydavnychiy dim «Al-ternatyva», 1999. – T. 15. – 350 s.

H. Sahan

***Revival of Public and Cultural Ukrainian Institutions
in 50's–70's of the 20th Century in Bosnia and Herzegovina***

Abstract

Cultural development of the Ukrainian diaspora in Yugoslavia after the Second World War was complicated with the migration processes which began in the region. The most numerous flows of immigrants came from Bosnia and Herzegovina (B and H). A part of the Ukrainian population moved to Western Europe, Canada, Australia and the U.S., another part – to Vojvodina (Serbia) and Slavonia (Croatia). As a result, nearly half of former Ukrainian population was left in Bosnia and Herzegovina. The communist regime that was established in the postwar Yugoslavia, did not contribute to the revival of the Ukrainian national life of the region. However, the break of relationships between Y. Stalin and Y. Tito in 1948 positively reflected on the revival of cultural life of Ukrainians in B and H. Books with translations of Soviet literature disappeared from reading rooms and bookstores during the night. Soon there were examples of world classics and though communist propaganda still existed, it has been not so tough. Ukrainians began to open Ukrainian schools in the villages.

During the 50's-70's of the 20th century six associations began working in B and H: Cultural and Artistic Association (CAA) named after Taras Shevchenko in Banja Luka, Cultural and Artistic Association named after Taras Shevchenko in Prnjavor; Association «Ukrainian» in the Deviatyn, B. Lepkyi Society in Lishnia; Franko Society in Horvachany; «Bratstvo» Society in Terniany. The main direction of activity of these associations was staging dramatic works. Speeches were popular among the Yugoslav public, actors were well known in various regions of the country. On such evenings dominated Ukrainian national atmosphere.

In general activity of the Ukrainian associations in Bosnia and Herzegovina after the Second World War had the most intensive development during the 60's – 70's of the 20th century. In the late 70's of the 20th century their activity gradually broke down, and in many places almost completely stopped. The decline was caused by several factors. Firstly, migration and urbanization processes. Secondly, earthquake in Bosnia and Herzegovina in 1969, which had tragic consequences – casualties and destruction, blew income Ukrainians and forced them to additional migration. Thirdly, Ukrainians from B and H through the closed Soviet Ukraine had contact with cultural institutions in Ukraine and could not get them to staff and other assistance.